

3436

מדינת ישראל
הכנסת

ש.ג.

פרוטוקול מס' 48/ר

מישיבת ועדת החינוך והתרבות שהתקיימה
ביום ג', ג'ר בסיון תשט"ו - 14.6.55
בשעה 11.15.

נוכחים:

- ש. טרסליץ - היו"ר
- ט. אובא
- ש. כפרית
- ע. סיסון
- ד. נצר
- י. סטילבסקי
- ד. צברי
- א. רוזיאל-נאור

חסרים:

- ט. ארם
- א. ברסן
- ז. בן-יעקב
- ש. גריידי
- ק. כהנא
- א. כלפון
- ש. רוזנברג

סיווגים:

- ט. אבידור - המנהל הכללי של משרד החינוך והתרבות.
- ד. סטנר - היועצת המשפטית של משרד החינוך והתרבות.

- א. רגב - מנהל המחלקה לחינוך חקלאי במשרד החקלאות.
- ד. גזית - מנהל הפיקוח במחלקה לחינוך חקלאי במשרד החינוך והתרבות.

סדר-היום:

- א. שאלות וחילופי דעות בקשר להוצאות שנשמעו על החינוך החקלאי.

=====

היו"ר ש. טרסיצו

פוחת את הישיבה.

אני הייתי רוצה להתעכב על הסעיף הראשון של דברי מר רגב ולשאול לפירוטם. אתה קבעת שהיה גידול מסויים ואתה מעריך מאד את הגידול. אבל אולי אפשר היה להרחיב אחרי המספרים האבסולוטים של הגידול הזה. אמרת, כי הסיבה העיקרית לכך היא: בית-הספר החקלאי במסגרת לימודיו, סדריו הפנימיים, סדרי הפנימיה וחיי החברה בפנימיה עלו ויטנם הדים לכך הן מצד ההורים והן מצד התלמידים - הייתי רוצה לדעת במה זה מתבטא, כי חשוב לעמוד על הדברים האלה כדי ללמוד ולספור גם בדברים אחרים.

סעיף 4 של מר רגב אף הוא איננו ברור. אתם טוענים, כי תלמידי בתי-הספר מקופחים במסגרת הסטיפנדיות ואינם נהנים מהקרן המסותפת - לא תפסתי את הדבר הזה, כי עד כמה שידוע לי ישנה קרן סטיפנדיות השמדת לסידורם של אותם מספר התלמידים הנזקקים והנצרכים בלאו הכי והעולים למדינה הון עתק. הייתי רוצה לדעת לסוף דעתכם ולדעת במה הדבר ברור.

בישיבה האחרונה שאלתי אם אכן כל המוסדות החקלאיים מלאים עד אפס מקום והיה צורך בפתיחת בתי-ספר אחרים. שמעתי תשובה בקשר לבית-ספר כדורי ותשובה גלובאלית בקשר לבתי-ספר אחרים. אבל לא קיבלתי תשובה שתספק אותי.

נאמר כאן, כי הוצאות החזקת תלמיד בבית-ספר חקלאי ירדו והירידה היא קטנה וסמלית. אבל היה דיון לדעת מה נעשה כדי לבצל את הלך הדוח בקרב תלמידי בתי-ספר ליסודיים המוכנים להכנס לבתי-ספר חקלאיים, ואם אין לבצל את הדיון הזה כדי להגדיל את מספר התלמידים בבתי-ספר מסויימים ולהקטין את הוצאות ההחזקה ולקמץ בכספים שווייטים שאפשר להסתמס בהם למטרות לא פחות חשובות מאלה.

מר גזית דיבר על ענין תכנית הלימודים שעדיין לא נתגבשה והדבר נמצא בדיונים. דובר על תכנית לימודים אשר בתנאים מסויימים תאפשר לתלמידים לקבל תעודת בגרות ובאופן כזה להמלות לטובה לגבי תלמידים אחרים הלומדים מקצועות לא פחות חשובים למדינה מאשר מקצוע החקלאות. לכן הייתי רוצה לדעת אם היה טא-ו-מא-ו-מתן עם האוניברסיטה, הייתי רוצה לדעת את עמדת משרד החינוך והתרבות לגבי תכנית הלימודים כולה, בן הייתי רוצה לדעת אם היו חילופי דברים עם מנהלים ובמה נגמר הענין כדי שאפשר יהיה לקבוע עמדה בכל הדברים האלה.

חוק החינוך הממלכתי קובע בסעיף ב' את סמכות החינוך הממלכתי ואנו יודעים כי מעט מאד טכך נעשה בבתי-הספר וישנן סיבות שונות לכך וביניהן גם תקציביות. האם לא חוטב משרד החקלאות כי על-ידי קימוץ כספים בסעיפים שדיברתי עליהם לעיל יכולים לעזור למשרד החינוך והתרבות מבחינה תקציבית לפתח את החינוך החקלאי בבתי-הספר היסודיים.

אשר לשאלת המורים והמדריכים - שמענו את אשר עושים בקשר לכך. אולם הייתי רוצה לדעת כיצד אנו מנצלים או עומדים לבצל את הנוער הלומד בחוץ-לארץ המוכן לעלות ארצה לשנתיים או שלוש שנים כדי להושיט את עזרתו בשטחים אלה. האם נעשה משהו כדי להבנות במוסחים שאינם יודעים עברית ולקנות להם את השפה באולפנים תוך 6 חדשים כדי להקל על המועקה של המסור במורים.

י. סמיילנסקי:

קשה להפריז במידת חסיבות הוראת החקלאות בארץ. לפי המספרים ששמענו סמוך בזית, הרי למעלה מ-50% של בני-הנוער הביעו רצונם לפנות לבתי-ספר תיכוניים והיחר מבקשים לפנות לכל המקצועות האחרים. כלומר, אותם התלמידים הרוצים ללכת לבתי-ספר תיכוניים רוצים פנות לקריירה מסודית. יתכן גם שבסופו של דבר הם יפנו למטהו מעסי. לכן יש להגיד באופן הכדור כי נקודה זו לא נפתרה עדיין לא בקרב ציבור ההורים במידה והדבר תלוי בהם ולא בציבור התלמידים. אבל לענין החקלאות יש לו זכות קדימה. כן ברור כי החקלאות בארץ צריכה להיות וחייבת להיות חקלאות מתקדמת. אין לנו זמן לספל בחקלאות פרימיטיבית - משם זה הדברים ברורים מאוד.

כפי שנקבעו הדברים עד עכשיו, הרי החינוך החקלאי שייך למסדר החקלאות ולא למסדר החינוך והתרבות ואני תוסך בכך כהוראת שעה, ואיגבי יודע כמה זמן תסוך הסעה הזו. אבל כל עוד מסדר החינוך והתרבות לא פתר את הסאלות הגדולות הלוחצות עליו אין צורך לסבכו בדברים נוספים, וזאת כדי שיהיה מישהו שענין החינוך החקלאי יהיה לו הענין היחיד. החינוך החקלאי במסדר החקלאות הוא ענינו היחיד של המסדר ומקבל את תשומת הלב הדרושה. אין לי הרגשה שלו עניני החינוך החקלאי היו עוברים למסדר החינוך והתרבות היו סרוויחים סכך.

אולם חייב להיות גוף המשתף פעולה לגבי כל הגערים של החינוך האל-יסודי. יש למצוא קודת בג אחת וסמיטהו ילכד את כל הטיפולים השונים לדבר אחד. אין הנוער צריך להקרא לקובוצות של מסדרים. הוא צריך להיות בטיפולו של גוף אחד והביצוע צריך להיות נפרד לטובת הדבר. אבל כל מה שנוגע לתכנון, הדרכה והטיפול הכללי - הרי כל הנוער של המדינה חייב להיות ביד אחת ולא שכל אחד מוסך לצד אחד. התוצאה סכך עלולה להיות שכאן יפעלו כוחות הפועלים בציבור וכוחות אלה אומרים שחקלאות זהו מקצוע לבנוסות ולתלמידים שאינם מצליחים בבית-ספר תיכון. מסום כך דבר זה צריך למצוא את תיקונו.

במה מתבטא דבר זה? ברחובות יש בית-ספר תיכון בו לומדים למעלה מ-300 גערים; כן יש סם בית-ספר "אורט" אשר בקוסי מצליח לאסוף כמה תלמידים סכל הסביבה, סראסון לציון ורחובות; כן ישנו בסביבה בית-ספר עיינות - כל אחד מבתי-ספר אלה הוא גוף בפני עצמו. מדוע שלא יהיה באותו מקום גוף אחד בסביל החינוך האל-יסודי שיש לו כיוונים שונים. בטקום שאני מדבר עליו אפשר תוך סנה לבצע דבר זה, כלומר, שיהיה בית-ספר תיכון אחד שיש לו חלק עיוני, חלק מקצועי וחלק חקלאי. אף ההורים לא יחטבו שיש בית-ספר יותקסיוחס ופחות טיוחס, אלא כל בוגרי בתי-הספר היסודיים סכוונים ועוברים מרשות אחת של בתי-הספר היסודיים. לרשות אחרת של בתי-הספר האל-יסודיים ורשות זאת סכוונת אותם.

כל עוד הדבר אינו כך יהיה כאן בזבוז זמן הצד הסני - כניעה לסטיכיה שאיננה בריאה זמן הצד סליסי - יכול להיות סכל אחד מהם יסכול בפני עצמו ויתלבט בפני עצמו. לכן אני רואה את הדבר כשאלה היסודית שהיא: סאלת הנועה במדינה וסאלת צרכי המדינה. סאלה זו חייבת למצוא את פתרונה הסתאים. בהתאם לכך תמצא גם בעיית תעודת הבגרות את פתרונה, כי באם תהיה רשות אחת המסונה על הנוער האל-יסודי, אכל הדברים מתבצעים בזרועות סונות.

אולם מתעוררת סאלה אחרת בהסתכלות בבית-הספר החקלאי והיא: מה אנו רוצים שהוא יתן? שיצאו ממנו אגרונומים, פקידים למסדר החקלאות? יתכן כי בכדי להיות עובדים בחקלאות מספיקות רק סתי טבות לימוד, ואם הכוונה לסודיכים לחקלאות - יתכן וצריך

• סמילנסקי:

ללמוד 4 שנים. לכן יכולות להיות רמות טובות של בתי-ספר ומי שירצה ללכת לאוניברסיטה למגמה החקלאית ילמד 4 שנים. אם מסרד החקלאות יודע על קיומן של הבעיות הוא חייב לחפש פתרון בטוח העבודה ולעסות מהפכה. אם יסנו היסג סטויים בבית-ספר זה או אחר, הרי אין הוא צריך להסאר כ"פסנט" פרטי אלא יש להביאו בפני פורום סטויים שהכל ילמדו סכך. אולם כל זה יכול יהיה להעשות כאשר החינוך האל-יסודי יהיה בידי גוף אחד ובזרועות ביצוע טובות. דבר זה צריך להעשות בהקדם ככל האפשר.

ג. צברי:

הבעיה שעורר חבר-הכנסת סמילנסקי היא בעיה כללית התובעת את פתרונה.

בזמנו עורר סד המטורה את השאלה והיתה ועדת סדים סטיפלה בענין זה והמליצה סצריכה לקום רשות עליונה לעניני נוער. דבר זה נובע לא רק לחקלאות אלא לכל צרכי המליכה הזקוקה לנוער ולתלמידים בעלי מקצוע ברור, כי ועדת החינוך והתרבות צריכה לתת את דעתה על כך, ולירוש הגשמת המלצות יושרה חזו.

אולם כל המסקנות של המבחינים הפסיכו-טכניים של ד"ר ארנסטין אומר לנו כי בית-הספר היסודי לא הצליח לעורר בילדים התענינות בחקלאות במידה מספקת. כידוע, הילדים בגילים הרכים אותכים לעסוק בגילתם הקטנה, באדמה ומים. זאת אומרת כי ישנה נטייה טבעית אצל הילדים לאהוב את הצמח ובית-הספר היסודי אינו מפתח אותה ברור, כי החינוך האל-יסודי החקלאי עוסק רבות סטום סמטפלים בו לא רק מסרד החקלאות אלא גם אנשים חקלאיים בעלי עבר חקלאי הקסורים בדבר. סטום כך אפשר לומר, כי הטורים בבתי-הספר היסודיים אינם מוכסרים לדבר; וטוב מתעוררת שאלת חינוך הטורה בסמינרים. אין מחנכים במידה מספקת את הטורים סיהיו מוכסרים לפתח ולהרחיב את הבטיה הטבעית של הילדים ללכת לחקלאות. לכן אני חושבת, כי אנו צריכים לתת דעתנו שהטורה בבית-הספר היסודי יהיה בעל הקסרה רחבה ויסודית בחקלאות ובטבע כמו שהיה פעם בסמינרים של יהוסע סרגולין ואוריה פלדמן. טורה הכיתה יחד עם לימוד העברית צריך לצבוע את הלימוד בצבע החקלאות ויחד עם לימוד המהלדת לצבוע את הלימוד בצבע הטבע. הכל צריך להיות דורי בגיטה זו.

ישנה תופעה נוספת בחינוך האל-יסודי החקלאי. אנו מטפלים בתלמידים בבתי-הספר החקלאיים ולאחר שהם גוסרים את בית-הספר אין הם הולכים לחקלאות. אף יש כאלה ההולכים לעיר וכל מה שהם למדו בחקלאות מתבזבז. לכן ישנה כאן שאלה של גיבוש חברתי, ובעיקר, נובע הדבר לילדי מעבדות. לכן ילדים אלה כאשר הם יוצאים מבית-הספר, הם צריכים להיות מלווים על-ידי מדריך כדי סילכו לעבודה חקלאית. ברור, כי לגבי סוג ידוע של תלמידים דבר זה הוא הכרחי סטום שהם טרם הגיעו לבטלות חברתית. וזאת, כדי סכל מה סניתן להם לא יבזבזו.

אני רואה, כי מסרד החקלאות מקבל את התכנית של לימוד ופרנסה. אבל יש להסלים תכנית זו, להוסיף כאן את הצד העיוני.

ד. סזמון:

נדמה לי, כי אותה אווירה סרדה בוועדה זו בטנה שעברה בעת הדיון על החינוך החקלאי. אינני יודעת מה התכלית של הוויכוחים הללו סמביאים אותם

ע. סימון:

לוועדת החינוך והתרבות. אולם עליכם לדעת, כי ישנו רק גורם אחד והוא: ההורים. דובר כאן להקים סמכות אחת לגבי הילדים, אבל על ההורים אינם מדברים. כדוגמה: ישנו בית-ספר תיכון חקלאי טוב בפרדס-חנה - הוא אמנם לא הוציא חקלאים - ובכל זאת פתחו שם בית-ספר תיכון כי ההורים אינם רוצים שיעבדו מפילו אותן הסעות הטעוה שגם עובדים.

נוסף לכך יש להבדיל בין נוער מקומי ונוער עולה. יש ואת הנוער המוכשר מבית-הספר היסודי מעבירים יש לבית-הספר התיכון. השבת, כי עם הנהגת חוק החינוך הטמלכתי אשר יש בו יסודות לחינוך לחלוציות יביא מהפכה בחינוך. אולם לא כן הדבר ובניגוד למר רגב אינני חושבת שבאים אלינו אלפי תלמידים וזהו אסון למדינה ועתה מבקשים להקים סמכות נוספת שתהיה מקום לוויכוחים נוספים ללא כל חלית. עלינו לחשוב כיצד להרים את רמת בית-הספר החקלאי והמקצועי מבחינת השכלתם וליסוד המקצוע כדי שיהיה ירצו לשלוח את ילדיהם לבית-ספר אלה.

אני בעד רשות אחת של אנף החינוך החקלאי במשרד החקלאות, כי כאן יש ענין ההדרכה והגברת היצור החקלאי - דבר זה מאד לקוי אצלנו. לכן אני חושבת, כי בית-הספר התיכון צריך להיות משותף לשני המשרדים. יתכן והחלק החקלאי יגבר וירכוש את הכוחות הדרושים.

אשר לתעודת הבגרות - אל בית-הספר החקלאי באים ילדים בני 14 שנה. הסיבות לכך הן: הילד עצמו נמשך לבית-ספר זה; ההורים אינם מסתדרים עם ילדיהם משום שגיל ההתבגרות לילדים הוא קשה ביותר. בית-הספר התיכון הפך עתה לבעין סחלה וכל ההורים חושבים שילדיהם פריכים ללכת לבית-ספר תיכוני וזה הקטין את מספר הילדים הנמשכים לבית-ספר חקלאי. עליכם לדעת, כי הית-הספר החקלאי מבחינה לימודית, עיונית והכשרתו לחיים הוא חשוב ביותר. ברור, כי העבודה החקלאית קשה ורק אמיצי לב הולכים לקראת עבודה זו. קל יותר לשבת בבית-הקפה בתל-אביב מאשר ללכת לנירים וההורים אינם רוצים שילדיהם ילכו לנירים. כתב לי פעם מנהל בית-ספר אחד כי הוא שמח שנערה פלונית-אולמונית תפנה לבית-ספר חקלאי וכשראינו את הציונים שלה, הרי היא היתה חלשה בלימודים. בבית-הספר היסודי הוא אחד מהגורמים הרציניים ביותר. אמרתי פעם למנהל בית-ספר אחד שאם 3 מילדי בית-הספר אינם הולכים לבית-ספר חקלאי, אין הוא ראוי להיות מנהל בית-הספר. בוגרי בית-הספר החקלאים לאן שלא יבואו - מיד מכירים אותם, כי הם מביאים עמם גכסים מוסדיים שאינם מקבלים בשום בית-ספר אחר. לכן בית-הספר החקלאי אינו צריך להיות פחות מבית-ספר תיכוני ואהיה מאושרת באופן אישי אם שני המשרדים ימצאו את הדרך לשיתוף פעולה.

ה. מונא:

רציתי לשאול מספר שאלות: (א) היחסים בין בית-הספר החקלאי ועליית הנוער. ענין זה דורש הסדר, כי לכאורה ישנה עבודה משותפת בין עליית הנוער ואנף החינוך במשרד החקלאות. אולם ישנם דברים הנראים לי שאינם מכוונים היטב. ישנה מגמה במשרד החקלאות לרכוש את התלמידים מחוגים שאינם חקלאים ומבתי-ספר עירוניים. מתוך כך יוצא שמעמידים את חניך עליית הנוער בשורה השניה - אני חושב שזוהי טעות. אמנם אני מסכים למצומה שיש להרבות בתלמידי בית-הספר העירוניים, אבל אין להעמיד את תלמידי עליית הנוער בדרגה אחרת.

ס. אונא:

הרזרבואר הטבעי של בתי-הספר החקלאיים הם הניכוי עליית הנוער. לכן יש לחפש את הקטר אתם ויש למסוך את תלמידי עליית הנוער, כי התלמידים הבאים מבתי-ספר יסודיים ישנה סכנה שההורים יזפיעו עליהם - מה שאין כן לגבי תלמידים אלה כי הם כבר נמצאים בכיוון מסויים המכוונם לחקלאות.

מה המצב ביחס לספרי לימוד, מה קיים בטוח זה ומה נעשה כדי שיהיו ספרי לימוד?

חישוב עבודת הנוער במוסד. אני רואה זאת כדבר חשוב במסגרת החינוך. שמעתי כי יש לרשום את עבודת הנוער במסך. אולם יש לזכור, כי ישנם נערים שטרם התפתחו במידה מספקת ובדרך רישום כזו הם עלולים להיות מוצאים מן הענפים הסונים.

לימוד מסך בית - נדמה לי, כי יש להדגיש את לימוד שירותי הבית בשביל בנות משום שהדבר חשוב גם במסגרת המסך החקלאי. אלה הן הנקודות שרציתי להדגיש.

ס. כפריה:

הייתי רוצה לדעת באיזה מידה יש אמת בטמועה, כי משרד החינוך והתרבות מפנה את התלמידים המוכשרים לבתי-ספר תיכוניים ואת הנמוזות לבתי-ספר חקלאיים?

אשר לדבריו של חבר-הכנסת אונא, הרי לנוער הישראלי יש חלק לא קטן ביציבות נקודות ההתייבבות. רואה אני את הדבר באותן חברות הנוער שהתחנכו אצלנו בכפר ובחלקן הלכו להתייבבות. אבל לא הייתי קובעת שדווקא את הנוער העולה יש להפנות לחינוך החקלאי.

אולם כאן צריכה לעמוד השאלה בכללה, וכאן מצטרפת אני לדברי חברת-הכנסת צברי שאח החינוך החקלאי יש להתחיל מגיל הגן. אין כל השפעה למורה בכיתת הגבוהות של בית-הספר החקלאי אם לא נצליח לזרוע את האהבה לטבע ולכפר בגילים הצעירים.

אני מקבלת בברכה את כל הצעדים שעושה משרד החקלאות כדי למלא את בתי-הספר החקלאיים ודבר זה מביא להורדת הוצאות לגבי החזקת תלמיד. ברור, כי יש לפעול בכל הכיוונים והדגש על החינוך החקלאי צריך להיות מהגן ומבית-הספר היסודי.

כן מצטרפת אני לדבריה של חברת-הכנסת צברי בקשר לסמינרים וכל הניתן שם לתלמידים ממי ינה ידעית הטבע ומוסגי החקלאות. נדמה לי, כי בנקודה זו צריך לחול השינוי. משרד החינוך והתרבות ומשרד החקלאות צריכים לתת את דעתם כיצד לזנות את פני הדברים כדי להעמיק את ההכשרה החקלאית.

אולם גם השנה מתעוררת השאלה לקראת מה מחנכים בתי-הספר החקלאיים, האם לקראת הליכה לכפר, או לקראת פקידות חקלאית, להדרכה, להכנת תלמידים לפקולטה לחקלאות? הייתי מבקשת שכאן תעשה חקירה אחרי תלמידי בתי-הספר החקלאיים לאן פניהם מועדות. הן המדינה משקיעה בהם כספים רבים, ומשום כך צריכה להיות התחייבות הדדית.

החינוך צריך להיות חינוך חברתי שיצור קשרים בין תלמידי בתי-הספר החקלאיים לבין הכפרים שלנו כדי לכוון אותם לליכה לחקלאות. מדוע אהות צריכה להתחייב ללכת לשנה אחת לחקלאות וכאן אין כל התחייבות. יש לנסות ללכת בכל הדרכים ובוודאי

ט. כפריית:

משהו יצמח מכל זה. ידוע לי שמספר הבוגרים כיום מגיע ל-500 ואם אין מורה מדריך אותם, אין יודעים היכן למצוא אותם, כי טרם טהם גומרים את בית-הספר הם מנהלים מטא-ומתן ומסתדרים במטרות שונות.

שמענו שיט לנו כיום 24 בחי-ספר הקלאים ומחציתם בחי-ספר תיכוניים הנותנים גם תעודת בגרות וחברת-הכנסת מימון אמרה כי ההורים רוצים שילדיהם יקבלו תעודת בגרות. אולם במידה ולמורי החקלאות ישנה הכשרה מתאימה הוא צריך ללדת את המוסד מתחילתו ולכוון את תלמידיו וכאן אני שואלת באיזה מידה נחוצים לנו בחי-ספר הקלאים תיכוניים אם הכוונה להגביר את ההליכה לכפר. כאן צריך משרד החקלאות להפעיל את ההסברה המתאימה, אף לתת את כל הסייע בלימודים ולהתנות זאת בהליכה לכפר ממש.

נאמר כאן, כי בחי-הספר הקלאים הם בבחינת עסק פרטי והדבר מקבל צורה בלתי רצויה. לכן מוכרחת כאן להיות הכוונה מסויימת ולראות באיזה מידה יש צורך בבחי-ספר אלה.

אשר להצעת חברת-הכנסת מימון בקשר לתיאום סני המסרדים, הרי אני מבינה שיטבן נקודות מגע ופיקוח על הלימודים בבחי-הספר החקלאים. ברור, כי תיאום בנידון זה הוא הכרחי. אינני באה כרגע להציע להעביר את החינוך החקלאי ממשרד החקלאות למשרד החינוך והתרבות. ציתן לדברים ללכת, כי ברור שאת הרצון ללכת לחקלאות נותן המוסד. לכן יש לתת את הסעד הדרוש לבחי-הספר החקלאים.

אשר להצעתו של חבר-הכנסת סמילנסקי להקים רשות אחת לכל החינוך האל-יסודי היא טובה מאד, כי יהיה בכוחה לכוון את כל ילדי כיתות ד' ו-ח' של בחי-הספר היסודיים בהתאם לכטרונותיהם ובהתאם לצרכי המדינה. משום כך זוהי מטאלה חשובה מאד.

אשר למקצוע בדק בית-שמענו, כי יש ללמד גם בנות נגרות, מסגרות ואינסטלציה. אני חושבת שפה מוכרחת להיות פעולה הדדית ושהבנים קבלו כמה קורסים בתורת ההזנה.

ד. נצרי:

נדמה לי, כי אנו קצת מתרחקים מן הנושא על ההרצאה ששמענו. איננו דנים על הוראת החינוך החקלאי בחינוך היסודי. ברור, כי ישנם כאן בינינו אנשים שהם בעלי מקצוע ולהם זכות הדיבור הראשונה, כמו, חברת-הכנסת מימון שהיא מנהלת בית-ספר חקלאי זה 25 שנה. אולם השאלה הגדולה העומדת בפנינו היא: לאיזה מסרדים שייך החינוך המקצועי. יש כאן דעות שונות ונימוקים לכאן ולכאן. לכאורה משרד החינוך והתרבות צריך להקיף את כל עניני החינוך. החינוך המקצועי אינו צריך להיות אבסטרקטי אלא באווירה מתאימה, והדברים מכוונים גם לגבי החינוך החקלאי. אנו לא נפתור בעיות אלה מהיום למחר, אולי החיים ילמדונו כיצד לעשות זאת. ודאי זוכר עדיין מר גזית כאשר צריך היה לפתוח מגמה ~~הכוננת~~ בבית-הספר בגבעת הטלוטה וראינו בכך סטיה רצינית מאד. אולם החיים למדונו בקשר לכך. לכן עלינו לראות כיצד להעלות את האופי ולהסביר להורים את הצד העיוני והמעשי של חינוך החקלאי. אולם אם איננו יכולים לעשות את המהפכה בבית אחת, עלינו לאחד בתוך בית-הספר המקצועי גם הטכלה תיכונית.

אשר לתעודה - נדמה לי, כי דבר זה צריך להיות ברור שתעודת בית-הספר החקלאי לפי תכנית הלימודים של בית-הספר החקלאי צריכה להיות תעודה המאפשרת לאדם להמשיך בלימודיו.

ד. נצר:

אין זאת אומרת, כי החעודה של בית-הספר החקלאי צריכה להתאים בדיוק לזו של בית-הספר התיכוני. אבל היא צריכה לאפשר לבוגר להמשיך ללמוד מדעי הטבע או מדעים אחרים הקרובים לבית-הספר החקלאי. יש לענות כאן פשרה מסויימת.

תמיד חושבת אני מהם תפקידי הציבור בנקודות אלה הן לגבי גני-ילדים, בחי-ספר יסודיים ועתה אל-יסודיים. כלום הכרחי הוא שהציבור יפנה את אמצעיו האיבוריים לבתי-הספר החקלאיים - במקום שהממשלה כבר נכנסה בעול הדברים ועליה לכלכלם, או לא להפנות את האמצעים לבתי-ספר אלה ולהפנותם למקום שהממשלה סרם נכנסה בעול הדברים. לכן השאלה העומדת היא: עד מתי היוזמה הציבורית מבורכת ואם היא לברכה למדינה או לא. ברור, כי לגבי פתיחת בחי-ספר מוכרחת להיות הכוונה מסויימת. האם יש הכרח לפתוח בחי-ספר חקלאיים כה רבים, אולי מוטב לצייד אותם יומר מאוחר לפתוח עוד בית-ספר. יכולים להיות בחי-ספר חקלאיים בדרגות שונות, בעלי רמה גבוהה יותר ונמוכה יותר. כן מצדדת אני בתנאים שלנו בשיטת עבודה ולימוד.

א. רזיאל-נאור:

אין ספק שהוויכוח חרג מהמסגרת שעליה שמענו את ההרצאה המעניינת ועבר לטחן אחר לגמרי ולכן יש להסתדל למצוא תשובה. נדמה לי, כי אנו עוסקים כאן בבירור הבעיה מהי הלווציות יותר מאשר אנו מנסים לראות אם החינוך החקלאי כמו שהיא כרבע מסקף את הצרכים, עונה על הצרכים, מתקדם, מכיל יותר כיחות ומהו החקציב. אשר לשאלה מהי הלווציות - על כך ישנן כמובן דעות שונות. אולם חבר-הכנסת סמילנסקי אמר שקשה להפריז בהוראת החקלאות ועובדה יעוטים זאת. בתכנית הלימודים דובר על הוראת חקלאות בבתי-הספר היסודיים והדבר לא נעשה. יכולה אני להביא רק דוגמה אחת: בבית-הספר של עליית הנוער שקטור לכפר הנוער על שם יונה ד' בוטינסקי הבנוי על עבודה ולימודים ויש לו חלקת אדמה להוראת החקלאות לילדים הבאים מעליית הנוער. השנה נודע, כי מוכנים למסור במקום אדמת קרן-הקיימת-לישראל. הוחל משא-ומתן בדבר קבלת חלקת האדמה ואף ניתנה הבטחה ובסופו של דבר נמסר השטח לקואופרטיב של מגדלי פרחים בחסותו של משרד העבודה אשר הצליח להוכיח כי יש בכך פתרון. תלבעיית החקלאות במקום. אזי אינני מבינה אם בית-הספר החקלאי הוא בנוי היחיד של משרד החקלאות מדוע לא ניתנה ההגנה הדרושה לענין זה. עדיין אינני באה לפתור את הבעיות החינוכיות אלא את הדברים השיגרתיים. אני חושבת שדוגמה קטנה זו יכולה ללמד על מצבו של כל המפעל החינוכי שאינו נמצא בעלות הטבעית שלו.

הבעלות הטבעית של כל סוגי החינוך הוא משרד החינוך והתרבות. אינני באה להגיד שכל מה שנעשה במשרד החינוך והתרבות הוא בסדר. אבל משרד החינוך והתרבות הוא החסות הטבעית לכל סוגי בחי-הספר החקלאיים, המקצועיים והעיוניים. יתכן ולו היה כך מצב הדברים לא היו יכולות להיות תופעות כאלה. כן אינני באה להגיד, כי אנשי אגף החינוך במשרד החקלאות לא השיגו את אשר רצו להשיג.

אשר לענין הסטימנדיות - מה שיעור הסכום שמשרד החקלאות מפריש לענין הסטימנדיות. ברור, כי צריך לעודד את החקלאות והסתדרות הכועלים החקלאיים נושאת בעול כבד. אבל גם הממשלה צריכה לשאת בעול זה וגם על משרד החקלאות מוטל עול זה משום שהוא צריך להיות אחד הגורמים. משרד החקלאות צריך להפריש סכום מסויים לצורך זה מתקציבו הכללי. לא ראיתי שמשרד החקלאות יצר קרן כזו.

א. רזיאל-נאורז

אשר לטאלה אם בית-הספר החקלאי צריך לתת תעודת בגרות ואם הוא צריך לאפשר ללמוד הלאה או להקפיד את הדברים - הרי בלי כל ספק דרושים חקלאים ויש לפתח את ההכרה הזו. אבל יש לעשות זאת בדרך החיוב ולא בדרך השלילה. על-ידי העובדה שבית-הספר החקלאי לא יתן תעודת בגרות לא נשיג יותר תלמידים, כלום בית-הספר החקלאי צריך למשוך מפני שהוא נותן פחות אפשרויות. אבל הרוח צריכה להיות כזו שתעורר בלב החניכים את הרצון להתקטר לדברים. אך אין להעמיד מחסום כזה מפני שאם ימצא בבית-הספר החקלאי תלמיד שיגלה כשרון למחקר, האם הוא צריך להבחן שנית? תעודת הבגרות של בית-הספר החקלאי צריכה להיות כזו שאינה נופלת מתעודת הבגרות של בית-הספר התיכון. תעודת הבגרות של בית-הספר החקלאי צריכה לתת תוספת מסקל למקצוע מסויים. נניח, אם נער גמר בית-ספר חקלאי הוא יוכל ללכת ללמוד ספרות. אבל אם הוא ילמד ביאולוגיה - רמח השכלתו תכשיר אותו לכך ויכול לקבל הקלות גדולה יותר. כלומר, הכוונה זו צריכה להיות בדרך החיוב ולא בדרך השלילה.

יש לעשות מעולה הסברה גדולה ורחבה. דיברתי כבר רבות על בית-הספר התיכוני בן שלוש מגמות וכל המגמות תהיינה מאוזנות ושלא יתרעזו המגמה הספרותית טובי הכוחות ולמגמות אחרות יקבלו מורים שאינם יודעים לעניין את התלמידים. לאחר חכנון מתאים תמצא הדרך לפתרון נכון של הבעיה.

היו"ר ש. פרסיץ:

אני חושבת, כי הוויכוח לא חרג מהנושא שמענו שתי הרצאות מקיפות ועוררו בעיות שונות. מתוך ההערות שנשמעו כאן היו כאלה שאמרו, כי יש לרכז את הדאגה לחינוך בגוף משותף או במשרד החקלאות, הרי לפי דברי הנושאים הדברים נוגעים להתקדמות החינוך החקלאי. לכן ההחלטה בעניינים אלה צריכה להיות שקולה וזהירה מאד. אנו נוכל לקבל החלטות אלה לאחר שנשמע את התשובות לבעיות הן ממשרד החקלאות והן ממשרד החינוך והתרבות.

א. רגב:

ברצוני לציין כמה קווים מנחים בפעולתנו. כמובן שהקווים מתייבים בדיקה, כי יתכן ואנו טועים בחלקם או בכלם. מכל מקום יש לנו קווים מנחים בעבודתנו. חלק מהקווים הללו הם פרי דיונים בוועדה משנים קודמות. קווים המנחים הם: אנו רואים את משרד החקלאות בתוקף רגישותו לחקלאות ובתוקף העובדה כי בית-הספר החקלאי הוא בית-ספר לעבודה חקלאית כמקומו הטבעי של החינוך החקלאי, הרי אם נסכם את השנתיים או שלוש שנים האלה מאז הועבר החינוך החקלאי למשרד החקלאות והחינוך המקצועי למשרד העבודה נראה, כי לא החינוך החקלאי הפסיד מכך אלא עלה. אינני מרואה מעליה זו, כי היא אינה עונה לצרכים. נעשו מאמצים גדולים וכנים ביותר אף נמצאו דרכים לשיחוף פעולה עם משרד החינוך והתרבות, וכמו כל שותפות החלוציה בכמה שותפים, הרי אני יכול לדבר רק על שותף אחד והוא - משרד החקלאות. המשרד עושה מאמצים גדולים כדי לעורר את שיחוף הפעולה הזו ונדמה לי, כי הוא בקו עליה גם מבחינת משרד החינוך והתרבות. דברים רבים חוץ כדי נסיון מוחף מגיעים ומתקרבים להסדרים טובים. לא תמיד הקצב מטיג את העובדות, כי חינוך הוא דבר דינאמי.

ובכל זאת יש לציין היחגיה ניכרים בטוח שיחוף הפעולה. מפקחי משרד החינוך והתרבות משתתפים בפיקוח על בתי-הספר החקלאים במקצועות הריאליים וההומניסטיים, וישנה שותפות והבנה מלאה. כתוצאה מן הדברים האלה יכולנו לקדם את הפקולטה לחקלאות. אין זה סוד שהפקולטה לחקלאות באוניברסיטה היתה העלובה ביותר ואם הגענו השנה לידי כך שהפקולטה יכולה לקלוט 70 - 65 סטודנטים, הרי אם תבדקו מל החל? תראו כי הם בוגרי בתי-הספר החקלאים. כן הוכיח השיחוף, כי בוגר בית-הספר

א. רגב:

החקלאי - למרות שטרם הגענו לתכנית לימודים מוסכמת - הרי הסטודנט מוכיח כי בית-הספר החקלאי מחייב אותו להשכלה זו.

הבעיה של תעודת בגרות כללית או רק חקלאית איננה פשוטה. לחינוך החקלאי ישנה תכלית ומטרה והוא איננו אחיד, וטוב שאיננו אחיד, כל איננו גורסים יוניפורמיזציה של החינוך החקלאי. אנו יודעים, כי עיינות אינה דומה לנחלת-יהודה ואנו מפתחים את העצמאות המחשבתית. גם מבחינת הנסיונות כיצד יש לחנך לעתיד חקלאי - איננו רוצים להטיל יוניפורמיזציה של בית-הספר החקלאי. אני אינני רואה את תעודת הבגרות כמטרת החינוך החקלאי. אנו רוצים לראות בבוגרי בית-הספר גרעינים להתיישבות, מדרגים להתיישבות, אנו רוצים שחלק מהם יפנה להשכלה גבוהה - גם דבר זה דרוש לחקלאות. אולם לפתח את החינוך החקלאי תחת לחץ של ההורים הרוצים בתעודת בגרות יחד עם הנסיון שהצטבר בבית-הספר החקלאי, הרי זוהי שאלה גדולה. על-כל-פנים מטרה החקלאות אינו רואה כיום את תפקידו שבית-הספר החקלאי יסתיים בתעודת בגרות כללית. אין זה אומר שלא יהיו יוצאים מן הכלל. יש ללוח באחריות רבה את הבוגרים, כל אם בית-הספר החקלאי יאכזב, הרי הוא עולה ביוקר רב ומאמצים גדולים מאד.

הייתי נוכח בכינוס עובדי בת-הספר החקלאים אשר הזכיר אנוירה מטוימת למרות כל התמורות שחלו, מעניין היה לראות כיצד שמרו אנשים אלה על זיקתם לערכים ולחלוציות, כאילו כל התמורות לא נגעו בהם. ישנה סלקציה של אנשים אשר שנים מרובות עוסקים בענין זה.

מה גורל הבוגרים? אני מקווה כי אנו נוכל להמציא לכם את המפקד שנעשה מאז קום המדינה. הסיכומים מעודדים למדי; כ-67% מן הבוגרים הולכים לחקלאות. אנו יודעים, כי הבוגרים עומדים בפני פיתויים רציניים ביותר ואף מוצעת להם כניסה לקצונה הצבאית. אולם זהו סיכום מעודד ואנו התעודדנו ממנו.

אשר לגודל בת-הספר החקלאים - קשה לתת תשובה מדויקת. דעתנו היא, כי טוב שבית-הספר החקלאי יהיה גדול ומסקו יהיה גדול, כי במקרה זה הגודל אומר גם איכות. בבתי-ספר גדולים אנו יכולים לרכז כוחות הוראה טובים, ההוראה עשירה יותר בביקורת ואפשר לפקח, כל האיכות היא גם יקרה. אנו הגענו במקרה ישראל ל-600 תלמידים, אך הפנימיות עם ישנות מלפני 40 שנה. אולם לפסוק בוודאות שרק בית-ספר גדול הוא הפתרון - אנו זהירים במקצת. נכון הדבר, כי בת-הספר אינם מחולקים מבחינה גיאוגראפית כפי שהיו צריכים להיות מחולקים, במשך עשרות בשנים הוטקע עמל ומסירות נפש במוסדות אלה. אין ספק שאזור החוף מלא עד אפס מקום, הגליל רק לגמרי ובנגב יש צורך בבתי-ספר נוספים. אם יעלה בידנו למצוא פתרונות ארגוניים לחלק מבתי-הספר בשפלה ולעצב דמות אחרת של בית-הספר היינו רואים בכך תופעה חיובית ועל חשבון זה להגדיל בת-הספר שגילו יכולת חינוכית - אנו מחפשים דרכים בכיוון זה ומנהלים מסא-ומסן עם מועצת המועלות וויצ"ו.

במידה שאנו חושבים על בת-הספר חקלאים חדשים ומחכים ליזמה ציבורית, הרי זה בנגב. באיזור לכיש היינו רואים כאידיאלי להקים בית-ספר לכל האזור במקום בת-הספר מפוצלים וכיתות המסך, כמו, בית-הספר בבית-זרח שבעמק יזרעאל אשר הוא בעל רמה חשובה ובלי השקעות גדולות לפיתוח מסך עצמאי. ישנם סימנים שגם בעמק חפר ייעשה דבר כזה, שם אינה עומדת שאלה של פתיחת בת-הספר החדשים, אלא באה יזמה ציבורית והתערבותנו אינה כה פשוטה. בית-הספר "גלים" הוקם ביזמת העיירה בחיפה. עיריית חיפה אמר,

א. רגבי:

כי במקום להקים בית-ספר תיכון נוסף יקימו בית-ספר תיכון חקלאי. כן הדבר לגבי בית-הספר במגדל אסקלון. אמנם יש גם ריכוז גדול של נוער, אבל יש גם כבר בית-ספר אחד ותהיה כאן התחרות מסויימת. אטר לבית-הספר בעכו - אחרי התלבטויות באנו לידי מסקנה מאחר שבית-הספר כדורי נידון כנראה לשנים רבות שלא יהיו לו מים סיכמנו שכיחה ג' של בית-הספר תלמד שנה בעכו. שם יש מים וקרע. יוצא איפוא, כי אנו רואים את עכו וכדורי כבית-ספר אחד.

אטר לשאלה אם בתי-הספר החקלאיים מלאים - אני יכול להשיב, כי לא כולם מלאים, אבל מרביתם. ישנם בתי-ספר שאינם מלאים בגלל סיבות שציינתי קודם לכן כמו, בגלל שכנות צפופה. אילו בתי-הספר היסודיים היו פותרים את הבעיה היה זה בונה את בית-הספר החקלאי. אולם איננו מעודדים פתיחת בתי-ספר חדשים. אבל אם ההרשמה תהיה כזו כפי שהיתה אשתקד, הרי למשל, עיינות לא תוכל לקלוט תלמידים חדשים אם לא יקימו שם בנינים נוספים לפנימיות חדשות. יוצא איפוא, כי ישנם מקומות אטר בלי תוספת של הטקעות בפנימיות - הטקעה זו היא גדולה יותר מאטר להקים בית-ספר חקלאי - הרי נשאלת השאלה איפה לקחת אמצעים אלה להטקעות. מכל ההקצבה להקמת בנינים לבתי-ספר קיבל החינוך החקלאי אשתקד סך של 100.000 ל"י וגם השנה קיבלנו אותו סכום. ברור, כי שאלת הגדלת בתי-הספר היא הדרך להורדת ההוצאות ואנו חייבים להודיל את החינוך החקלאי. אין ספק שהחינוך החקלאי הוא יקר, אבל הוא הכרחי ועליו להגיע למכסימום זול.

רבות הדגטנו, כי יש לתת תוספת קרקע ואני מאד מצטער על דבריה של חברת-הכנסת רזיאל-נאור שהדבר לא הסתדר. עשינו כמיטב יכולתנו והשתדלנו לעזור לבית-ספר זה. אמנם ידוע לנו, כי מספר הקרקעות בבאר-יעקב מצומצם ביותר. על-כל-פנים אנו מדברים על מטק חקלאי בן 50.000 דונם אטר מחציתו הוא מטק שלחין.

כאטר אנו מדברים על בעלות ופיקוח של בית-הספר החקלאי אין הכוונה רק למטק אלא גם ללימודים. הבעיה היא כיצד לתאם בין הסניפים האלה. מטק חקלאי איננו רק מקור עבודה, אלא אנו רואים כאן את יסוד העבודה כיסוד חינוכי חשוב. אנו רואים במטק החקלאי שותף טילך ויגדל בהחזקת בתי-הספר החקלאיים אטר בלעדיו אין בית-הספר יכול לשאת את היוקר הזה. אנו יוצאים מההנחה, כי החינוך החקלאי צריך להנתן עד כמה שאפשר חינוך, ובעיקר, אם רואים בכך דרך הדרושה לפיתוח הארץ. גם כיום, עם כל הסטיפנדיות, תמיכת הממשלה להורים - החינוך החקלאי יקר, ובעיקר, אם הורים צריכים לשלם 400 ל"י לשנה והמדובר הוא במעמסה לא קלה של העבודה החקלאית. נוסף לכך יש להתגבר מבחינה פסיכולוגית כדי להוציא את הילדים מהבית. מרבית הבתים אינם מעוניינים בכך משום שנדמה להם, כי הילד בבית אינו עולה. חוץ מזה עליו לצאת לעבודה פיסית ואף לכך מהססים ההורים ויש לשלם להורים כסף רב - הרי לא נוכל לעמוד בכל אלה. החינוך החקלאי צריך להיות חינוך למי שאינו יכול לשלם, אבל מי שיכול לשלם - הוא אינו צריך להינתן חינוך ויש לשלם עבורו. דבר זה לא יקיף את התקציב, אבל אני רואה זאת כדרך.

עליית הנוער הוא גורם חשוב, כל בני-ישובי-העולים אינם מילמים שכר לימוד ועליית הנוער באה במקום ההורים. עלי לציין, כי בני-ישובי-העולים מהווים את עתיד המטק, כי המטק החקלאי שלהם אינו תלוי בהורים והנוער עושה שם את העבודה. הגענו לידי כך שבכל מושב יש בן שבא כמדריך, ויש להניח שמספר בני ישובי-העולים ילך ויגדל. אזי נשאלת השאלה מה כוחה של עליית הנוער לשלם לא רק את שכר הלימוד אלא ההורים דורשים חטלום עבור העדרו של הנוער מהעבודה. כמוכן שבנקודה זו נשאלת השאלה ביחס לעתיד בית-הספר החקלאי. אם אנו רוצים

א. רגב:

להעביר נערים מהעיר אל הכפר, הרי נכון כי בית-הספר היסודי מהווה כאן בעיה. כאשר אני מדבר על בית-הספר היסודי, כוונתי שיש לספח באהבה את הגינה והערוגה ודבר זה נותן יותר מאשר שיעורים רבים. אולם לדעתי הבעיה איננה מה שטחו של המסך הלימודי אלא מה עומקו, ואם ישנו מורה לחקלאות בבית-הספר היסודי, מה מעמדו שם - זוהי הנקודה ואם לא נראה את החינוך הזה, כי תפקידו של מנהל בית-הספר הוא לחנך את הכיתה והחינוך החקלאי משתלב בכל פעולות בית-הספר היסודי. נדמה לי, כי אנו נעמוד תמיד בפני סאלת העבודה החינוכית בשטח החקלאות ונעשה תעמולה - דובר פעם על פרסום בעתונות - אולם אלה העוסקים בכך עושים זאת מתוך אונס. חינוך חקלאי מחייב כלים יותר מעמילים, אותם הנמצאים בידי המחנך, המורה והמנהל של בית-הספר היסודי.

נכון הדבר שחינוך הוא כולו כיוון והמדינה מוכרחת להציג בפניה שאלה זו: איזה דור היא רוצה שנתנך בארץ, אמנם לא על חשבון ענינים אחרים. אבל בכל זאת ישנו זקוק המאיר נקודה מסוימת ונדמה לי, כי נקודה זו היא החינוך היסודי. היסוד הזה איננו מואר די צורכו. בעליית המורים היא הבעיה המרכזית משום שאין מורים. אני מקווה שהפקולטה לחקלאות חפתור בעיה זו, אך כעבור שנים אחדות. אני מקבל את ההצעה שאולי אפשר להטיג מורים בחוץ-לארץ. שלחנו את מר פיאט לחוץ לארץ והוא ניהל משא-ומתן עם בני הארץ ורצה לגמור אתם שיבואו לארץ ויעבדו אתנו; **כן הוא בא** בדברים עם בני אמריקה היהודים הלומדים מקצועות אלה והגיעו לדרגה גבוהה במדע זה. עלי להגיד, כי הישגינו היו דלים מאד ומשום כך התרכזנו עתה בפקולטה לחקלאות כיצד להעלות את רמת המורה העובד בבית-הספר החקלאי, ואנו מקיימים **קורסים להשתלמות רוצים** לתח למשתלמים דרגת שכר גבוהה יותר. אנו מחבססים על אנשים שיש להם צטיון חקלאי גדול מבחינת עבודה בחקלאות.

דובר פעם על מוסד מצריף לכוון את הדברים מבחינת אספקט המדינה ומה יש לעשות עם הנוער, הרי אם יוקם גוף שלא יהיה בבחינת סמינריון, אלא יהיו לו סמכויות רחבות, נראה בכך התקדמות משום שאנו רואים בדאגה את הפרופורציות הללו, למרות כל ההיטגים. נכון שיטנה התקדמות גדולה, אבל אם לדבר מבחינת הצרכים, הרי אנור חוקים מלספקם. לדעתי, דרוש גוף שיכוון את הדברים. אינני מסיק מזה את המסקנה שאנו נגיע למצב שקיים באמריקה ושהחינוך התיכון יסתעף למגמה חקלאית, מקצועית ואקדמית משום שכל זמן שנהיה עם המחנך לחקלאות לא בני חקלאים אלא בני עיר אזי מוכרח בית-הספר החקלאי להחבס על פנימיה ומשק עצמאי ועל חיי חברה. זה עדיין איננה מגמה, זהו בית-ספר מטימוס מסויים וכך צריך לטפל בענין.

יש להוזיל את בית-הספר החקלאי, ולפי עצתו של עצמון, הרי אנו הולכים בבתי-הספר החקלאים הקיימים בדרך של מסך חקלאי. היחרון של בית-ספר זה הוא, כי הילדים עובדים 4 שעות ויוצרים נכסים המושכים את הנוער. אחד מהנכסים האלה שהנוער חייב לדעת, כי עליו לעבוד ולהתפרנס בלי שכר לימוד. יכולתי לספר לכם רבות על הכשרות שיש בהן פנימיות על יסוד זה והילדים עובדים ועוזרים להוריהם כמו, בחולדה. אני מקווה שבטנה הקרובה נגיע ל-10 מרכזים של שיתוף פעולה עם מטרד העבודה. נדמה לי, כי זוהי דרך לרבים, אמנם לא לבני היטוב הוותיק והואפלוסיה הכפרית אלא לריכוזי עולים במעברות ובפרברים. לריכוזים אלה דרך זו היא יעילה וזולה, אך נוכל לראות זאת כעבור שנתיים או שלוש שנים.

אשר לבעיית הסמינרים למורים - הם צריכים להכין מורים גם ללימודים שאינם חקלאים, כי שונה הדבר לגבי בתי-ספר אחרים. בוודאי יש מקום לחשוב שיש צורך במגמה מיוחדת להוראה בבתי-ספר חקלאים, ובעיקר, אם אנו רוצים לשנות את פני הדברים בבית-הספר היסודי, הרי הסמינר הוא הדלת הראשונה.

א. רגב:

אשר לספרי הלימוד - הסנה הופיעו מספר ספרי לימוד כמו, ספרו של הוכברג על הכרם, ספרו של ארנון על גידולי שדה. כנראה שבסנה הבאה יופיעו שני ספרים, ספרו של עצמון ושל כפולר על גן הירק. הוצאת ספר לימוד לחקלאות הוא ענין לשנים. אמנם אנו עוסקים בענין זה, אבל לדעתי לא די, אבל אנו רואים זאת כתפקידנו הקרוב.

אינני רואה את תלמיד בן-העיר ותלמיד עליית-הנוער כדברים הקומדים בסתירה מסוימת. אני רואה בית-ספר חקלאי, נורמאלי וטוב אם יש בו גרעין של בני-הארץ, כי הרי זהו המקום למיזוג גלויות וכאן המקום להפוך את הילד העולה ל"צבר". אנו ממזגים את כל הנוער על שני יסודותיו, אה כי בית-הספר כדורי זוהי בעיה אחרת, כי שם ישנה דרגת הסכלה אחרת.

ד. גזית:

אני ראיתי את נקודת המוצא של חברת-הכנסת פרסיץ אם אמנם עלה בית-הספר החקלאי ובמה זה מתבטא - מכאן אנו יוצאים ועוברים לסאלות אדמיניסטרטיביות-ארגוניות, ומה נחנה חלוקה זו והמצב הקיים. לא אחקשה בגבולות הזמן שניתן לציין כמה דברים.

מספרי שעות הלימודים בבית-הספר החקלאי טעונים פיענוח. סדר הנודיציות של המקצועות הסונים לא היה קיים בחלק מבתי-הספר החקלאים, לא אגיד שבכולם, כי הם ראו את תפקידם ללמד חקלאות ולא הצליחו למצוץ תלמידים יותר מאשר אלה ובה היה כוחו של בית-הספר החקלאי. אנו לא קיבלנו את הגישה הזו מסתי סיבות: 1) כי ראינו את בית-הספר החקלאי לא כבית-ספר מקצועי בלבד משום שעליו לחנך מי שונים ויושבי ספר. לכן המורל האישי הוא אולי הגורם הקובע ביותר אח עמדתם כאנשי ספר וכחקלאים. נזדמן לי לראות דבר זה בדנמרק. כידוע לכם יש שם רשת ענפה של הסכלה למבוגרים המקומיים והם מקייעים שם הרבה יותר מאמצים מאשר בחינוך הנוער, בעיקר באים ללמוד אנשי הכפר. הם מקבלים בבתי-ספר אלה את הרוח הדנית, פילוסופיה דנית, סירה דנית. כאשר סאלתי אותם היכן הם לומדים חקלאות, על כך הם משיבים שאת החקלאות הם לומדים מטכנאים ואגרונומים. הצלחת הכפר הדני היא תוצאה מהמורל האישי וכדי לחזק את המודל האישי יש לבצר את חרבות העם - בזה כוחו; ואנשים אלה הם מנהיגי הקואופרציה. משום כך לא בנקל בנינו את שעות הלימודים, וזאת נוכח התנגדות לסגרה של בתי-הספר החקלאים.

2) החקלאות עצמה עלתה בארץ והפכה למדע, לטכניקה, לקטר ארגוני, להבנת בעיות הכלכלה ושידוקה. לכן אמרנו, כי יש לתאם אותה לצורה יסודית: לא חקלאות לשם מסירת אינפורמציה, אלא חקלאות המבוססת על מתמטיקה ופיסיקה, ובעצם אצטמת מערכת שעות הלימודים, התמדה וביצוע החכנית על-ידי בחינות, אמנם בחינות שאינן בצורה זו. לכן עלו בתי-ספר אלו ויש להם תכנית מאוזנת הנותנת חינוך שלם ומקיף. כן קידמנו רבות את ציוד בתי-הספר החקלאים. אם בית-הספר אינו רוצה לזקוף זאת לזכותנו, כי הנה עיינות ידעה בכוחות פנימיים וכתוצאה מן הנסיון שנצטבר במשך 25 שנה, או אם בית-ספר כמו נחלת-יאודה או בפתח-תקוה ידעו להסקיע סכומים בהקמת מעבדות משוכללות, או אם מקוה ישראל יצאה מן החצר הוותיקה והקימה את הנקודה הלימודית, כלומר, אם בתי-ספר אחרים טרחו לטפח את ציודם - דבר זה גורם להחפתחות והעלאת הרמה וזוהי תוצאה של השפעתנו; גם עצם הכרת העצמיות שלהם, לדוגמה: ישנם בתי-ספר כאלה שמקצועות הספורט והמוטיקה לא היו גלמדים שם בדרך הרגילה, כי אינן די שעות. אולם על-ידי-כך שהחלה מחסבה קיבוצית, על-ידי ריכוז המוסדות האלה ברשות אחת החלה מחסבה קיבוצית כיצד להכניס מקצועות אלה באמצעות הפנימיה והחלו כינוסי ספורט וכינוסי מקהלות. עצם ההכרה הקיבוצית של החינוך החקלאי הגיעה להכרה עצמית של החינוך החקלאי.

ד. גזית:

הזכירו כאן שאולחיה את הילדים המפגרים לבתי-ספר חקלאיים. יש כאן אמת חיובית גדולה והיא: בית-הספר החקלאי הוא מוסד היכול לעורר את כוחו של התלמיד שנחשב למתגר ולעשותו לתלמיד בלתי מפגר. זאת אומרת רבים מאד הם התלמידים שגילו עצמם בבית-הספר החקלאי, הצמיחו את המחשבה והלימוד, את התחושה וההוויה היום-יומית והככו להיות לא רק לגלתי מפגרים אלא הפכו להיות תלמידים מוכשרים המפעילים את הכיתה. כלל איננו מתבייש בזה שאומרים שבית-הספר החקלאי מקבל תלמידים מפגרים והופך אותם לבלתי מפגרים.

מכאן אני באה לשאלתה של חברת-הכנסת פרסיץ בקשר לענין ההפליה. אני מגיע לבעיה רצינית וחשובה מאד. על ל לאיין שיט לי קצת חלק בהיסטוריה של בחינות הבגרות. אני היחיד שנשארת בחיים מאותה קבוצה שדנה בענין הבחינות, זכרונם לברכה של הפרופסור אסף, גליקסון, ריגר ואחרים, שהיו בוועדה האיבורית שדנה בכך שהיתה ליד ועד החינוך. לכולנו היתה ההכרה שבית-הספר החינוך ובחינות הבגרות אינם הולכים בדרך של עיצוב בגרותו של האדם ובחינות הבגרות אין בהן כדי להוכיח בגרות אופי או בגרות אישית. אמנם אז לא היתה דרך אחרת, כי היתה שלטת כאן ממטלת המנדט והאוניברסיטה היתה כפופה מעט מאד לרשות ציבורית עברית ובינתיים החל החינוך החינוך לכבוש את הנוער. לכן אמרנו שמוכרח להיות אדמיניסטרציה מסוימת והבחינות היו רק אמצעי כדי להשיג איכות מסוימת ומרות. אני הייתי הקיצוני בין אלה שאמרו שאין זו הדרך. הרגשנו היא, כי בית-הספר החקלאי יש לו כל המכשירים להוכחת בגרותו של האדם, אפילו עם בחינות בגרות שיתאימו לערכים שבית-הספר נותן.

היו לנו ויכוחים רבים עם האוניברסיטה ופרופסור פרנקל והם קיבלו את הערכתנו שתלמיד אשר במשך 4 שנים עבד יום-יום בחקלאות בליורי לימוד ועסק כל יום במסגרת התכנון ומחונן עטיית חשבון מראש מתוך ראיית התוצאות לעתיד - הרי זהו חינוך האינטלקט ומאורף לזה חינוך. הרצון והאופי; פרופסור פרנקל הסכים לקרוא לזה בחינה בחקלאות. עצם העובדה שהתלמיד עובר זאת במשך 4 שנים, הרי הרגשנו שבית-ספר חקלאי אשר יקנה לתלמידים זכויות ולא יזכה אותם במה שאינם ראויים לכך משום שהתלמיד נדרש למאמצים רבים יותר, כיצד אפשר להגיד שהם מופלים לטובה.

מקבל אני את דעתן של חברות-הכנסת נצר ורזיאל-נאור שתעודת בית-הספר החקלאי צריכה להיות תעודה מלאה בעלת זכויות מלאות, אלא אין האוניברסיטה מסכימה להטקפה זו. לפני שנתיים ניתנה לי ההזדמנות לנסוע לחוץ-לארץ ויכולתי לנסוע לארצות-הברית, אבל אמרתי כי אנו שוגים ומטעים אחרים אם אנו לומדים ממדינות גדולות. נסעתי למדינות קטנות באירופה, מדינות חרבות וראיתי מה רב הגיוון שם. אלה הן מדינות המעונינות בחקלאות ונוהגות בשיטה שונה מזו שלנו ואף-על-פי-כן ישנם שם מוסדות גבוהים לחקלאות המקנים תואר דוקטור, זהו בית-ספר מפורסם בעבודות מדעיות גדולות. כזה הוא מצב הדברים שם.

אני עובר לשאלה שעוררו כאן, אם המסטר הקיים של חלוקת החינוך הוא נכון. ברור שיש כאן בעיות רבות. לדעתי, עדיין לא מצא משרד החינוך והתרבות את הדרך למה שאני קורא פדגוגיה טורטית-קרקעית היונקת ממציאותנו החדשה. הדאי שמשרד החקלאות הראה כאן את נסיונו המדגולי והמקצועי ורגישותו לדברים המקצועיים. בוודאי שאם ישנו איזה שהוא גניוס ציבורי המחפש את הסינטזה, הוא צריך להשמיד זאת. אבל למי יענה הוכרע שמשרד החקלאות צריך לעשות את המלאכה, כי הוא קרוב לבעיות והוא יעשה פחות שגיאות. אבל הוא צריך לעשות את המלאכה יחד עם משרד החינוך והתרבות. לדעתי, הקשר בין שני המשרדים הוא שמוכיל לאותה השתלשלות רצויה וויכוח בענין זה יכול רק "לקנץ בנטיעות", כי

ד. גזית:

טרם התחלנו להתקדם במידה מספקת ולראות את הדברים; ולהתקדם תוך ויכוח ולא תוך זיתוף - נשקפת בכך סכנה גדולה. ישנם מכשירי זיתוף בין שני המשרדים; ישנה ועדה בינמשרדית, ישנו ועד בתי-הספר החקלאים ושני המשרדים היו עובדים מתוך רצון לקדם את העניין הרי מתוך השיתוף נמצא את הדרך. אבל כל ויכוח עתה על הצורך לשנות את החלוקה הזו, או להקים בית-ספר בין שלוש מגמות, או הקמת רשות אחת - כל אלה יכניסו את העניין לגדר של ויכוח משרדי-דיפרטמנטאלי וירחיק מעצם העניין.

אשר לעליית הנוער - אנו עושים רבות כדי לשחף פעולה אחת. יש לנו תכניות רבות לחיאור בעניין זה.

אשר לשאלת הסטיפנדיות - זו באמת שאלה של מצפון. יכולים להיות חסכוניות יוניים בין שני משרדים. אבל אינני מבין את משרד החי ון והתרבות כיצד הוא יכול להסכים לכך. לו הטילו עליו לתת סטיפנדיות היה צריך לתת משהו למשרד החקלאות והיה צריך להתקומם נגדו כל הסידור הזה. הוא מכוון את תלמידי בתי-הספר להמשך לימודם, כיצד הוא יכול לוותר על כך שהמכשיר שניתן לרשותו לא יכוון כל אחד ואחד לדרכו הנכונה. אני אמנם עובד במשרד החקלאות, אבל אני חי את הדברים כאילו משרד החינוך והתרבות ואין אמר לעשות כדבר הזה.

חברת-הכנסת צברי אמרה כאן כמה דברים חשובים בקשר לעיצוב דמותו של המורה בבית-הספר היסודי - דבר זה שייך לסמינרים וישנם כאלה שהשיגו בכך רבות ועתה נסוגים מזה - זו בעיה שמחעוררת עתה. בסמינר שהקימותי בגבעת-השלווה וכך גם בחוקף תפקידי עתה הרי ניחן לעמוד על כך לאן יוצאים הגומרים. כבר מסר כאן מר רגב שכ-70% מאותם התלמידים שיכולנו לבדוק נמצאים בצורות שונות בחקלאות, אם בחקלאות ממש או בנה"ל. אבל לא פחות חשוב לדעת כמה המה יוצאים. יש תוענים שגם מגמנסיה "הרצליה" יוצאים חקלאים ואכן נכון הדבר, כי בעזרת חנועות הנוער והאידיאליזם שיטנו בקרב הנוער הולכים רבים לחקלאות. אבל חשוב להגיד כמה יוצאים אלה ואחרים. היה לי ראשית ויכוח עם מר בן-גוריון בקשר למסעל של הליכה לשלושה שבועות למשק של גומרי בתי-הספר התיכוניים. אולם אינני רואה כל יסוד ביציאה לעבודה שלא מתוך הכסרה. הוא רואה בכך שורש כדי להקל על אי-היציבות. אולם אני רואה שאחת הנקודות החשובות היא לבחון באיזה מידה יכולים לתלות תקוות בתלמידים שמביאים אותם לחקלאות.

תודה רבה למרצים ומחר ביטיבתנו נקדיש עוד זמן מה לבירור שאלה זו.

היו"ר ש. מרטיץ:

היטיבה נבעלה בשעה 14.00.